13 МАЙ

Генералът свикнал доста спокойно да се отнася към многобройните правителствени кризи. Той се ограничавал само с обикновени сарказми по повод на смяната на „марионетките" и „палячовците" в „театъра на сенките", т.е. в парламента и в правителството. Другояче реагирал на известието за падането на кабинета на Феликс Гаяр. Това събитие преценил като начало на окончателното проваляне на Четвъртата република. Дьо Гол видял най-после на политическия светофар зелена светлина, която му откривала пътя към властта.

Но не се ли бил оказал генералът в плен на илюзии, което се случвало с него по времето на РПФ? Всъщност по данни от допитванията само 13 от 100 французи се били изказали в началото на 1958 г. за образуване на правителство на Дьо Гол. Що се отнасяло до Националното събрание, според думите на Ален дьо Серини, един от онези, които го повикали на власт, „ако след падането на правителството на Гаяр президентът на републиката би предложил на генерал Дьо Гол да състави правителство, той не би получил и 100 гласа". Генералът знаел, че влиянието на неговите активни привърженици е нищожно. На кантоналните избори през април 1958 г. „социалните републиканци" събрали всичко 3,5 процента гласове. А нима сам Дьо Гол не давал в началото на 1958 г. съвсем песимистични прогнози? В отговор на предсказването за близкото му идване на власт той отговарял: „Утопия. Аз не разполагам с никакви легални средства, за да се върна на власт. Партиите никога няма да се съгласят да излязат извън рамките на законността." Генералът съзнавал, че преобладаващата политическа тенденция е насочена наляво. Това показали изборите през 1956 г. и още повече го подчертали последвалите събития. И наистина обективната еволюция на политическата обстановка била именно такава.

През април 1958 г. обаче генералът въпреки тези факти бил уверен, че наближава неговият час. Дьо Гол не признавал историческия детерминизъм, смятайки, че човекът на действието е способен да измени хода на събития, които изглеждат неизбежни. Още през 1921 г. капитан Дьо Гол твърдял: „Историческата обреченост съществува само за страхливците." По това време той бил заместник на професора по история в Сен Сир и в една от лекциите си казал: „Щастливият случай и смелостта са променили хода на събитията. Историята не ни учи на фатализъм, запомнете този урок. Има часове, когато волята на няколко души разбива детерминизма и открива нови пътища. Ако вие преживявате злото на това, което става, и се боите от по-лошо, ще ви кажат: „Такива са законите на историята. Това го изисква еволюцията." И всичко ще ви докажат научно. Не се съгласявайте, господа, с такава научна страхливост. Тя е нещо повече от глупост, тя е престъпление спрямо разума."

Не, той няма да извърши „престъпление" спрямо разума и когато се сблъска с пречки, няма да се откаже да действува. Той старателно и предпазливо взема под внимание всички обстоятелства и енергично действува, откривайки неочаквани, но реални възможности. Политиката е изкуство на възможното и Дьо Гол го владее до съвършенство, особено в моменти на критично, дори катастрофално положение. Ненапразно него често го обявявали за „човек на критичното положение": Във връзка със събитията от 13 май 1958 г. Жан-Ремон Турну нарекъл Дьо Гол „Наполеон на вътрешната политика". В дадения случай като че ли тъй обикновеното сравнение на Дьо Гол с Наполеон е особено условно.

Още по-съмнителна е конкретната аналогия между 18 брюмер на Наполеон и 13 май на Дьо Гол. Твърде различни са историческите условия и обстоятелства, без да говорим даже за огромната разлика в чисто човешките качества на двамата герои на френската история. 18 брюмер изглежда твърде проста операция в сравнение с много по-сложния и продължителен процес на връщането на Дьо Гол на власт през 1958 година. Дейността на Дьо Гол в продължение на няколко критични седмици представлява шедьовър на политическа стратегия и тактика. През цялата си кариера не е разкривал толкова ясно качествата си на политик и човек на действието — тънък пси-

хологически усет, необикновена издръжливост, разбиране на обстановката и хората, способност, когато е необходимо, да постави всичко на карта и най-вече умение да се опира на разнородни, противоречиви сили и течения. А да не говорим за това, че авторът на книгата „Върху острието на шпагата" пуснал в ход всички ония неразделни от човека на действието качества, за които той някога откровено и красноречиво бил писал: хитрост, потайност, коварство. Ставало дума за същата тази „висока политика", където няма морал, а само цел, успех или поражение, където са добри всички средства.

При това, излизайки отново на политическата сцена през 1958 г., генералът бил вече не онзи непримирим, надменен, рязък човек както по време на войната, когато си позволявал яростни спорове със самия Чърчил, не онова безкомпромисно въплъщение на презрение към всичко и всички както през януари 1946 г., когато напуснал властта, гневно затръшвайки вратата. В ония дни той нервно ходел с големи крачки из кабинета си на ул. „Сен Доминик" и спирайки се изведнъж, вдигнал ръце към небето и възкликнал: „В края на краищата французите, както се вижда, имат нужда от известен период на гадости!"

Разбира се, той и сега запазил всички основни черти на своя тежък характер. Но те били значително смекчени. Неуспехите го научили на някои неща. Харолд Макмилън, който се бил срещнал с Дьо Гол през лятото на 1958 г., а преди това през военните години често имал работа с него, казал на един френски министър: „Аз намерих Дьо Гол променен и твърде приветлив. С него стана същият процес, както и с Чърчил, който през време на войната беше невъзможен!"

Жан-Ремон Турну, който отблизо и често наблюдавал Дьо Гол в онези критични седмици, в книгата си „Тайни политически записки" пише: „Наистина Дьо Гол се промени. Физически слабо. Слепоочията малко са побелели. Гласът е станал малко дрезгав. Куртката или кителът изтъкват неговата значително понапълняла фигура. Но това е напълно естествено. Повече поразява неговият нов стил на отношение с хората, по-ярко изразено умение да прояви шеговитост, по-пленително очарование, което се проявява без колебание. С изключение, разбира се, на опортюнизма, Дьо Гол вече съвършено нищо не пренебрегва, щом го изискват обстоятелствата."

В последната фраза е ключът за разбиране тактиката на Дьо Гол през май 1958 г., когато той наистина „нищо не пренебрегвал". Генералът залага на всяка изгодна карта. Това вече не е безобидният пасианс, който генерал дьо Гол нареждал по времето на „преминаване през пустинята"; започнала се голяма игра „ва-банк". Да погледнем картите му.

Генералът залагал главно на намесата на френската армия. Въпреки че още в първата си книга „Смут в неприятелския лагер" осъждал опитите на армията да оказва натиск върху държавата, сега по ирония на съдбата именно с такъв натиск били свързани всичките му надежди. Състоянието на френската армия напълно ги оправдавало. Макар че по-рано, когато Дьо Гол току-що бил започнал военната си кариера, армията била опора на антирепубликанските сили, сега тя била станала още по-реакционна. Страната отивала наляво, но армията се движела в противоположна посока. Нейната постоянна глуха опозиция на републиканския режим криела бунтовни намерения. Офицерите и генералите отдавна обвинявали правителството на Четвъртата република, парламента и партиите, че именно те са виновни за безкрайните им поражения в колониите. Неуспехите в Алжир до крайност засилили и изострили тези настроения. Алжир, където се намирала повече от половината френска армия, станал огнище на бунт. Още в началото на 1957 г. тук бил предприет първият несполучлив опит за военен преврат. Генерал Фор замислял да арестува министъра — управител в Алжир, Лакост и неговите висши чиновници и да застави командуващия генерал Салан да застане начело на бунта и да го разпространи след това на територията на метрополията. Съвсем случайно заговорът бил разкрит. Но това не обезкуражило заговорниците, още повече че Фор се отървал със смешното наказание 30 дена арест.

През януари 1957 г. станала тъй наречената „история с базуката". На 16 януари по прозорците на кабинета на Салан бил открит огън от базука, т. е. противотанкова пушка. Генералът не бил в кабинета, но бил убит неговият адютант. Изяснило се, че са искали да убият Салан за недостатъчната му „решителност" за защита на „френски Алжир". И отново заговорниците останали ненаказани.

В това време печатът продължавал да информира за тяхната дейност. Съобщавало се, че ролята на ударна сила се

предоставя на парашутно-десантните поделения на генерал Масю, който са бил прочул със зверствата си във войната с алжирците. Споменавали се десетки имена на високопоставени военни и граждански лица, които открито се занимавали с подготовка на въстание, без да срещат никакви пречки от страна на правителството. След бомбардировката на Сакиет-Сиди-Юсеф и оставката на правителството на Гаяр станало ясно, че бунтът на военните може да избухне всеки миг.

Източниците на другото бунтовническо течение се намирали сред европейското население на Алжир. То се вдъхновявало от върли шовинисти и расисти, магнати на алжирската икономика, като Анри Боржо, Ален дьо Серини, Скиафино и други. Те оказвали финансова поддръжка на много организации, които държали за запазване на „френски Алжир" на всяка цена. Тези „ултра", или „черноногите", мечтаели да заменят Четвъртата република със „силна власт", която щяла да бъде в състояние да запази Алжир и другите колонии. Организациите на „ултра"-та въпреки обединяващия ги крайно реакционен дух имали известни политически разногласия. Сред тях се намирали привържениците на „монархическия корпоратизъм" начело с Льофевр, обикновените фашисти на Мартел, пужадистите, националистическата група „Млада нация", младежките профашистки организации на Лагаяр и други. В тяхната среда се оказали доста жизнеспособни „идеите" на Виши. Всички те наброявали няколко хиляди души и през пролетта на 1958 г. се готвели за незабавни действия.

Най-сетне в метрополията също имало малки организации с фашистка насока, които обединявали към 40 000 души. Те вдигали доста шум, като устройвали от време на време различни провокации. Така през февруари 1958 г. избухнала бомба в една от тоалетните на Бурбонския дворец. Най-сериозно значение сред тези крайни антирепубликански сили в метрополията имали организациите на бившите фронтоваци.

Такива били трите основни течения на бунтовниците, които се делели на множество съперничещи си групички, обединявани само от сляп колониализъм и ненавист към републиканската демократичност и към левите сили, особено към компартията. Те нямали обща програма на действие и още по-малко — един признат водач. А най-важното — липсвала им поддръжката на масите. По това френското антирепубликанско движение от

1958 г. се отличавало от предишните фашистки движения в Италия и Германия, които били възглавявани от Мусолини и Хитлер, но съществувала и немалка прилика.

Дори само това крайно затруднявало използуването на „ултра"-та от Дьо Гол. Разбира се, те също ненавиждали системата на Четвъртата република. Но освен стремеж към авторитарна власт какво общо имало между тези полукриминални „ултра" и „Конетабъла"? Много неща пречели на сближаването им. Мнозинството от цялата тази фашистка смесица изобщо не желаело идването на Дьо Гол на власт. Не му вярвали във връзка с някои дела от миналото му. Не можели да му простят сътрудничеството с комунистите по време на войната и веднага след завършването ѝ, борбата против Виши и фашизма и прогресивните реформи, проведени през 1944—1946 година. Смятали го за твърде „ляв" и заради това, че през военните години много по-успешно сътрудничел със СССР, отколкото със САЩ и Англия. А главната причина била, че Дьо Гол съвсем не се солидаризирал публично с колонизаторските лозунги на „ултра"-та. Неговите реалистични изказвания от частен характер така или иначе ставали известни и предизвиквали тревога у бунтовниците.

Що се отнася до военната част на „ултра"-та, т. е. до антирепубликанската върхушка на армията, година да даде на заговора реална сила, в мнозинството си тя също не била проголистка. Кадровият офицерски състав на френската армия отдавна се делял на две части: на колониални офицери и офицери на метрополията. Първите правели кариера в колониите, а другите виждали смисъла на съществуването си в защита на територията на самата Франция. Дейността, животът и начинът на мислене на едните и другите сериозно се различавали. Генерал дьо Гол още след завършването на Сен Сир представлявал ярко изразен тип на офицер от метрополията. Неговите грижи винаги били свързани със защитата на френските граници, с проблемите на една голяма съвременна война против силен враг, против Германия. Колониалните въпроси почти не били отразени в неговите военни произведения. Кратковременната служба на Дьо Гол в Сирия и Ливан не променила дълбокото му убеждение, че френската армия е предназначена преди всичко да защищава метрополията. Наистина през време на войната той яростно се борел против англичани и амери-

канци за запазване на империята. Но тя представлявала за него териториална база за възстановяване на независимостта на самата Франция. Военният и политическия светоглед на Дьо Гол рязко се отличавал от възгледите на колониалните офицери, които смятали, че загубата на колониите прави безпредметно самото им съществуване. Тази ултраколониалистка позиция не срещала разбиране у Дьо Гол. Той имал малко съмишленици по върховете на военната каста. От своя страна и тя не се доверявала на Дьо Гол, защото не получавала от него никакви уверения, които биха й позволили да разчита на него като изразител на стремежите на „ултра"-та.

Разбира се, ако Дьо Гол би излязъл с програма, която да отразява тези стремежи, те веднага биха се обединили около него, понеже нямали нито един авторитетен деец, способен да съперничи на неговото огромно влияние. Многобройните кандидати за диктатори, като генералите Шариер и Шасен, граждански „водачи" от типа на Мартел, Пужад, Льофевр и други в сравнение с Дьо Гол били пълни нищожества. Всъщност едно такова сравнение е безсмислено.

Сам генералът в дъното на душата си дълбоко презирал цялата тази шайка фашисти, които си дерели гърлата. И той имал сериозни основания да се пази от ролята на водач на „ултра"-та. Това неизбежно би засегнало още повече авторитета му, отколкото историята с РПФ, и при това ни най-малко не би го доближило до властта, защото реалната опасност от фашизма би могла да предизвика сплотяването на всички републиканци против крайно десните сили. В началото на 1958 г. Дьо Гол казал на сенатора Дебю-Бридел: „В случай на катастрофа те ще възродят Народния фронт, включвайки дори МРП, в името на защитата на републиката." „Ултра"-та със своя авантюризъм и сляп колониализъм отблъсквали дори основната част на буржоазията. В парламента ги поддържала открито само групата на пужадистите и крайните застъпници за „френски Алжир" от десните партии от типа на Дюше, Морис и Бидо. Това потвърждавало развитието на правителствената криза след оставката на Гаяр. Отначало Бидо се опитал да състави правителство на „националното единство" с участието на Сустел и Морис. Но дори собствената му партия — МРП, не го подкрепила. Следващият кандидат за министър-председател Плевен искал да образува правителство от също такъв

ултраколониалистки тип, но в малко смекчена форма. Той обаче не успял да получи поддръжката на социалистите и на 5 май 1958 г. се отказал от своя опит. По такъв начин парламентът не поддържал курса на „ултра"-та за безкрайно протакане и дори разширяване на алжирската война.

В умовете на буржоазните политици бродели някакви нови веяния, предизвикани от огромните политически и икономически изменения в света. Все по-очевидна ставала неизбежността от унищожаване на колониалната система в нейните предишни форми и безсмислеността на всички опити да се запази Алжир под властта на Франция. Необходимостта от някакъв компромис в Алжир изглеждала все по-очевидна, защото пред френския капитализъм се поставяли нови задачи, които той не можел да реши, докато не се освободи от тежките икономически и политически последици от войната. Предстоящото откриване на Общия пазар искало мобилизиране на всички възможности за защита от небивалия натиск на чуждестранната икономическа конкуренция. Трябвало да се приведе в ред финансовата система, която била съвършено разстроена от инфлацията, предизвикана от безкрайните колониални войни, и да се проведат икономически мероприятия за укрепване на конкурентоспособността на френската промишленост. За да реши тези задачи, едрият капитал настойчиво се стремял към коренна реформа на държавния строй. Тъкмо тогава, през пролетта на 1958 г., ставало обсъждането на реформата на конституцията. Парламентарната демокрация под формата на Четвъртата република вече не била удобна за едрия капитал. Алжирската драма обаче объркала всички карти. Как да се излезе от алжирската задънена улица? Бясната съпротива на „ултра"-та затруднявала компромиса. От друга страна, тяхното възтържествуване и откритият фашизъм плашели буржоазията не толкова сами по себе си, колкото поради опасността от възраждане на Народния фронт, чиято основа неизбежно би станала най-голямата партия в страната — комунистическата. И при тези условия мислите все повече се насочвали към третия път — към предаване властта на Дьо Гол. Този вариант изглеждал вече неизбежен. През април във вестник „Монд" се появила знаменитата статия на професор Морис Дюверже, която отразявала тези настроения. В нея се казвало: „Смята се, че и въпрос не става за това, ще дойде ли на власт Дьо Гол

или не — този въпрос явно е решен. Същината на въпроса е кога ще започне да управлява второто правителство на Дьо Гол."

Дюверже не случайно бил озаглавил статията си с въпроса „Кога?" Действително положението изглеждало още твърде неясно. Дори явната склонност на едрата буржоазия към установяване на силна власт още съвсем не означавала нейното безусловно решение в полза на генерала. Видният журналист-комунист Лоран Салини писал за тогавашните настроения на буржоазията: „Генерал Шарл дьо Гол има не само предимство. Цялостният му характер, инстинктивната му склонност към монархия, неговото скъсване през 1940 г. с това, което може да се нарече класова дисциплина, не можеха да не предизвикат безпокойство. Самите му методи не можеха изведнъж да внушат доверие."

Необходимо било силно въздействие, за да се преодолеят тези съмнения. Естествено, че военно-колониалният бунт в Алжир можел да произведе такъв именно шок. Но работата е там, че много военни и граждански „ултра", които подготвили бунта, не били склонни, както вече се каза, да предадат властта на Дьо Гол. Ето защо най-важна цел на голистите става дейността, която имала за цел да обърне движението на „ултра"-та в полза на Дьо Гол. Дьо ла Горс пише в своята биография на генерала: „Историята на 13 май беше преди всичко история на присъединяването на различни течения към усилията за завземане на властта, упорито подготвяно от старите голисти".

Особено важно било да си осигурят подкрепата на армията. Още през 1957 г. освен старите връзки се открили нови възможности благодарение на това, че постът военен министър в правителството на Феликс Гаяр заел старият верен съратник на Дьо Гол Жак Шабан-Делмас. Службата му позволявала да привлече нужните хора, да установява с тях връзки, непосредствено да наблюдава подготовката на военния бунт. През декември 1957 г. Шабан-Делмас повикал майора от запаса Леон Делбек — голист още от времето на войната и активист на РПФ. Той се съгласил отново да облече мундира и да замине за една година в Алжир със специалната мисия да създаде голистки щаб, известен под названието „Антена". Делбек се настанил на един от хълмовете на Алжир в скромна вила от

четири стаи, към която водела дълга стълба. „Антена“ започва успешно да действува в началото на 1958 година. Вербуват се привърженици сред гражданските и военните кръгове. Много наскоро Делбек влиза в допир с видни военни, като ги привлича на страната на Дьо Гол. Успява да създаде и някои връзки с гражданските „ултра“ в Алжир. Голистите действуват и в армията на метрополията. Установяват се връзки с командуването на седем от осемте военни окръга. Обещават поддръжката си и видни членове от щаба на френските окупационни войски в Западна Германия.

А за привличането на заговорническите организации на европейското население в Алжир на страната на Дьо Гол най-важна роля играе Жак Сустел. Още през 1955 г., когато бил генерал-губернатор на Алжир, Сустел установил тесни връзки с водачите на алжирските „ултра“. Той създал във Франция „Съюз за обновяване и спасяване на френски Алжир“, а след това и филиал на този съюз в Алжир. За това, как голистите „привличали“ алжирските „ултра“ към своето дело, свидетелствуват преговорите на Жак Сустел с големия плантатор и притежател на кораби Ален Серини. На 15 март 1958 г. Серини и Сустел се срещнали в Ница в хотел „Рюл“. „Вашата партия и вие самият — заявил Серини — искате на всяка цена да дойде на власт генерал дьо Гол... Но уверени ли сте, че той ще има същите възгледи като нашите по въпроса за Алжир и неговото бъдеще?“ Сустел обещал, че в най-близки дни ще се срещне с генерала и ще помоли да бъдат разяснени всички засегнати въпроси. На 28 март Серини получил писмо от Сустел с най-подробно изложение на възгледите на Дьо Гол. Това е много любопитен документ от гледище на тактиката на генерала, който засегнал всичко, но не обещал нищо конкретно. В писмото се казвало: „Освен това той се смята някак си откъснат от активна дейност и затова не иска да се изказва. „Какъв смисъл имат — казва той — думи без дела?“

Но Серини се задоволил с този мъгляв отговор и организациите, които се намирали под негово влияние, започнали да съдействуват за идването на Дьо Гол на власт. Далеч не тъй просто стояла работата с някои други алжирски организации на „ултра“-та, които с подозрение се отнасяли към Дьо Гол. Във всеки случай както в армията, така и сред алжирските привърженици на „френски Алжир“ благодарение на енергич-

ната дейност на немногобройните голисти и крайното изостряне на всички вътрешни и външни проблеми на Франция към май 1958 г. настъпва определена промяна в полза на генерала.

Най-сложна и тайнствена си оставала тактиката на самия Дьо Гол. Дори на верните си привърженици не казвал нищо определено за своите намерения. Само в последните дни на април казал на някои от тях, че ще отговори положително, ако „армията и народът" го повикат на власт. Наистина и тогава Дьо Гол проявявал сдържаност, предпочитайки да изслушва събеседниците си. Тези диалози се провеждали така, като че му натрапват да вземе властта, а той изказва скептицизъм, недоверие, съмнение, вслушвайки се в опровержения на своите опасения. Ето например как се водела в онези дни беседата му с Леон Делбек:

„Господин генерал, аз дойдох от Алжир и искам да ви кажа, че обстановката там се изостря. Алжир живее в състояние на непрекъснато въстание. Всички се активизират... Можем ли да оставаме пасивни, ние, голистите? И при това армията се раздвижва...

— Вие искате да кажете — някои елементи в армията?

— Не, господин генерал, цялата армия се вълнува... Мнозина военни искат вашето връщане на власт.

— Армията не ме обича... Участвува ли тя в действията, за които ми говорите?

— Не цялата армия, но някои военни ръководители.

— Във всеки случай французите в Алжир никога няма да се доверят на Дьо Гол.

— Господин генерал, ако все пак събитията ви призоват към арбитраж, ще решите ли да прекратите оставката и мълчанието си? Ако в резултат на застрашаващи обстоятелства армията и народът ви повикат, ще отговорите ли с „да"?

— Делбек, аз винаги имам обичай да поемам отговорност."

Все по-тесен става доста двусмисленият съюз на Дьо Гол с алжирските „ултра". Интересно е, че в същото време, докато той тъй сдържано говорел за намеренията си с верните голисти, с техните противници проявявал необикновена откровеност. Дьо Гол имал една знаменателна беседа два месеца преди 13 май с Андре Филип, негов бивш сътрудник от Лондон, след това министър, а в момента един от видните лидери на социалистите. Позицията на тази партия имала ключово значение

в приближаващите събития. Социалистите били против „ултра"-та и мнозинството от тях не искали идването на власт на Дьо Гол. Ако социалистите бяха се отказали от политиката на разцепление на работническата класа и бяха действували съвместно с комунистите, историята на Франция и животът на Дьо Гол очевидно биха били други. Ето защо генералът крайно любезно посрещнал Филип и му разправил най-интересни неща. В отговор на безпокойството на социалистическия лидер по повод на тревожното развитие на събитията в Алжир Дьо Гол казал: „Всичко това може да завърши само с постепенно даване на независимост на Алжир, ако е възможно, в асоциация с Франция.

— Да, но аз съм много обезпокоен. Там се готви под прикритието на вашето име военен бунт в полза на „френски Алжир". Като имам предвид това, което ми казахте, вие бихте могли да попречите да се използува името ви.

— Ако армията се вълнува — отговорил Дьо Гол, — всичко зависи от това, съществува ли в Париж правителство или не. Ако има правителство, то ще управлява и армията ще се подчини. Армията въстава само тогава, когато изгубва своя естествен инстинкт на подчинение. Ако правителството го няма, армията ще вземе властта в Алжир. А аз, когато видя, че държавата повече не съществува, ще взема властта в Париж, за да спася републиката.

— Но вие никога няма да можете тогава да се изкажете за независимостта на Алжир. Вие ще бъдете заложник.

— Слушайте, Филип, не бъдете наивен. И вие сте живели в Алжир, както и аз. Вие ги познавате. Те само си дерат гърлата. Нека си ги дерат! Що се отнася до военните, аз спокойно ще изчакам, докато техните ръководители се скарат помежду си. А с тези, които останат, ще направя каквото поискам с помощта на повишения и награди."

Такива твърде любопитни в светлината на последвалите събития съображения излагал Дьо Гол пред своите „леви" посетители. С пратениците от другия лагер той говорел иначе. Наистина, било необходимо да имаш много добра памет, за да не се забъркаш. На 30 април например той приел Сустел и същия ден беседвал с Емануел д'Астие. „Кому казвате истината, господин генерал? — възкликнал гостът. — На Сустел

или на мене?“ Генерал Дьо Гол предоставил на бъдещето да даде отговор на този въпрос...

В това време от началото на май 1958 г. събитията вземат стремителен характер и започва агонията на Четвъртата република, която продължава цял месец. За това време във Франция са написани и напечатани много обемисти книги, напомнящи детективски романи. Техните автори се опитват да се ориентират в събитията, които понякога вземат облик на хаотична лавина. В безкрайното и не особено обмислено съчетание на действуващи лица, организации, техните действия и контрадействия, в сложното преплитане на интереси и илюзии, съзнателни намерения и инстинктивни пориви, в бъркотията и смущението, в потока на дезинформация и лъжа те искат да открият някаква система, някаква единна насока. При това най-често такова ровене във френския политически мравуняк не довежда до ясни резултати, тъй като остава встрани онзи определящ всичко факт, че в основата на „революцията от 13 май“ лежали големи социално-икономически явления, че това бил пореден етап на класовата борба. Трудещите се не били склонни да защищават буржоазната Четвърта република, а едрият капитал, като се възползувал от това, се стремял да установи нови форми на своята власт, отговарящи на епохата на държавномонополистичния капитализъм. Но в тази основна линия на събитията се появило нещо уникално, което в историята не се среща така често: изключителна личност с изключителни качества.

Огромната фигура на генерал дьо Гол с обаятелния за масите авторитет, с ореола на легендарната слава заслепила всичко останало. Като използувал объркването и кризата, предизвикани от алжирската война, той обърнал хода на събитията към установяването на своя лична власт. А изплашената от призрака на Народния фронт буржоазия, преодолявайки съмненията си и объркана в пъстрия политически калейдоскоп, предпочела да предаде отговорността за съдбата на страната на Дьо Гол. Все пак със своето присъствие той гарантирал главното за буржоазията — социална стабилност. В майските събития през 1958 г. генерал дьо Гол може би се суетял най-малко от всички, въпреки че именно той както никой друг най-добре чувствувал биенето на пулса на страната и точно измервал нейната политическа температура. Ще се опитаме

накратко да опишем картината на неговите действия, които откриват нов етап в неговата необикновена политическа съдба.

Като сигнал и повод за непосредствените прояви на алжирските бунтовници послужили известията за невъзможността да се създаде правителство, което би се заело да осъществи програмата „ултра", и слуховете, че в парламента работата клони към образуване на кабинет, склонен да преговаря, за да се прекрати войната, или, както казвали водачите на „ултра"-та, да се откаже от Алжир. Дори кандидатурата на Плевен предизвиквала тревога у тях, тъй като го подозирали, че тайно се стреми към преговори с въстаниците. На 26 април в алжирската столица се организирала (не без участието на Делбек) демонстрация от няколко хиляди привърженици на „френски Алжир". Лагаяр, главатарят на младежката фашистка организация, заявил в своята реч пред демонстрантите: „Ако парламентът не поиска да ни разбере, ние сме готови на всичко!"

През следващата седмица като че ли не стават големи събития. Но това впечатление е измамно. Из Париж между Елисейския дворец, „Отел Матиньон" и Бурбонския дворец сновят коли. Продължават напрегнатите преговори за състава на правителството на Плевен. В Алжир комитетите и групировките се съвещават, спорят и кроят различни планове. Възбуждение цари и сред командуването на армията в Алжир. Въвлечените в подготовката на заговора генерали и офицери чакат вести от Париж и обсъждат бъдещата си тактика. Впрочем известни действия с твърдо определена цел вече се осъществяват. От метрополията в Алжир се прехвърлят ескадрили от транспортни самолети, предназначени за пренасяне на парашутисти.

Генерал Дьо Гол, както и досега, пази мълчание и с нищо не променя реда на обикновените си занимания. Но неговият секретариат на ул. „Солферино" в Париж не дреме. Жак Фокар, полковник Боневал и Оливие Гишар непрекъснато поддържат връзка с генерала, осведомявайки го за всички новини. Между Париж и Коломбе вече се е установило един вид редовно автомобилно съобщение. На 29 април генералът приема офицера от парашутните сили Люсиен Нейвирт, главен помощник на Делбек. На въпроса на Нейвирт как ще постъпи Дьо Гол, в случай че армията в Алжир се вдигне, генералът заявил: „Аз ще ви отговоря..." Но външно в обкръжението на Дьо Гол всичко е спокойно. Оливие Гишар си спомня: „Ние се бояхме

като от чума да играем ролята на генерален щаб. Генералът не искаше това."

На 4 май се изяснява, че Плевен се сблъсква с нови трудности при съставянето на своя кабинет. И макар търгът за министерските портфейли още да продължава, президентът на републиката Рьоне Коти на 5 май възлага на своя военен секретар генерал Ганевал да се срещне със сътрудниците на Дьо Гол и да изясни чрез тях въпроса, какви условия поставя той за своето връщане на власт. Скоро хората на Дьо Гол отговорили, че генералът смята обикновената процедура за образуване на правителство съвсем неприемлива за него. Той нямал намерение да прави задължителните посещения на президента и на председателите на камарите на парламента и искал извънредна процедура, при която да не се обсъжда от парламента съставът на бъдещото правителство и неговата програма. И, разбира се, генерал дьо Гол съвсем нямал намерение лично да присъствува на дебатите в Бурбонския дворец. Този отговор съвсем не бил обикновена проява на враждебно отношение към парламента; ставало дума да се печели време и да се изчака, докато станат такива събития, които сигурно ще заставят депутатите да гласуват за Дьо Гол.

А тези събития наближавали. След като се провалили опитите на Плевен, на 8 май президентът възложил на лидера на МРП Пиер Пфлимлен да образува ново правителство. Той предлагал напълно дясна програма, която отговаряла на новите стремежи на едрата буржоазия: в областта на вътрешната политика — рязко усилване на изпълнителната власт и извънредни мерки в икономиката, а в Алжир — известна склонност към компромис. Той дори допускал възможността да се преговаря за мир.

От това именно избухнала ярост сред привържениците на „френски Алжир".

Ален дьо Серини след преговорите със Сустел и Делбек веднага се обръща към генерал-губернатора Лакост, съмишленик на „ултра"-та, и му предлага да не напуска Алжир, докато в Париж не бъде съставено правителство на „обществено спасение". Серини обещава, че тези действия на Лакост ще получат публично одобрение от генерал дьо Гол. Лакост отначало се съгласява, но после, на 10 май, тайно напуска Алжир.

Наистина преди това той поръчва да предадат на заговорниците да действуват колкото може по-енергично.

Новината за образуване на правителство от Пфлимлен предизвикала и кликата на алжирските генерали да предприеме незабавни действия. През нощта на 9 срещу 10 май президентът получил ултимативно писмо от генералите Салан, Алар, Жуо и Масю. В него се казвало: „Преживяваната от страната криза показа наличността на дълбоки разногласия между политическите партии по алжирския въпрос. Съобщенията на печата дават основание да се заключи, че ще се търси разрешението му по пътя на дипломатическа процедура, която би започнала с преговори за „прекратяване на огъня" и отказване от Алжир... Цялата френска армия като един човек ще бъде дълбоко оскърбена, ако ние се откажем от това национално достояние. Не може да се предвиди какво ще предприеме тя в своето отчаяние."

Тази телеграма означавала не само излизането на армията на политическата сцена и опит за натиск върху държавата, това било открита заплаха за военен бунт. Трябва да се отбележи обаче, че името на генерал Дьо Гол не се споменавало в нея.

Главните събития се развили на 13 май. В този ден по призива на алжирския „Комитет на бдителността", който обединявал представители на 17 фашистко-колонизаторски организации, в град Алжир трябвало да се проведат обща стачка и демонстрация. А в същия ден в Париж депутатите от парламента се събрали за обсъждане на въпроса за утвърждаване пълномощията на Пфлимлен за съставяне на правителство. Програмата на новия кандидат за министър-председател предизвикала рязка опозиция както „отдясно", така и „отляво". Предварителното преброяване показало, че ще го провалят с 20 гласа. В кулоарите голистите и представителите на „ултра"-та обработили депутатите с тази цел. В 6 часа вечерта голистите и парижките „ултра" организирали демонстрация, която се отправила от Триумфалната арка към Бурбонския дворец. Събрали се всичко няколко хиляди души и веднага се разпръснали, щом се натъкнали на полицейски отряд. По стените на зданията останали само стотици плакати с надпис: „Повикайте Дьо Гол и Франция ще стане отново Франция!" Но парламентът засега никак не реагирал на тези призиви. В случай на проваляне на Пфлимлен вече се обсъждали неофи-

циално планове за създаване на правителство на „национално обединение", което би включвало представители на всички некомунистически партии, „от Ги Моле до Антоан Пине". Обстановката рязко се променила, когато съобщили на депутатите, че в Алжир току-що избухнал военнофашистки бунт...

А там в този прекрасен слънчев ден всички магазини и учреждения следобед били затворени. Центърът на града се изпълнил от привърженици на „ултра"-та, които се събирали около паметника на загиналите на булевард „Лафериер". Там дошли и генералите Салан и Масю, за да положат венец — повод за демонстрацията било смъртното наказание, наложено на трима френски войници от алжирските въстаници в отговор на разправата на французите над няколко алжирски патриоти. Като изпълнили мисията си, генералите си отишли, а след това на постамента на паметника на загиналите се покачил Пиер Лагаяр. Този главатар на младежката екстремистка организация, запасен младши лейтенант, бил облечен в униформата на парашутист. Той високо подканил да завземат зданието на генерал-губернаторството. Неколкостотин „активисти" се устремили след него към площад „Клемансо", който обикновено наричали форум. Охраняващият зданието отред на републиканската безопасност, след като хвърлил няколко бомби със сълзотворен газ и не дал нито един изстрел, бързо отстъпил. Нападателите нахлули в зданието и започнали да рушат. От прозорците се хвърляли папки с книжа, в залата бил разбит бюстът на републиката. Лагаяр след това разказвал: „Ние викахме с всички сили, като се стараехме да накараме да ни изслушат. Никой не искаше да взема върху себе си отговорността. Мене ме ругаеха всички, понеже ме смятаха за подбудител, докато най-сетне пристигна генерал Масю... Той викаше на всички — вие знаете с какъв тон разговаря той."

Наистина, заобиколен от своите парашутисти, облечен като тях в петнист комбинезон и с червена барета, генералът закрещял на Лагаяр: „Какъв е този бардак? Защо сте във военна униформа?" Лагаяр отговорил, че той искал да обедини войниците и гражданите, за да създаде „Комитет на общественото спасение" и да спаси Алжир. В това време пристигнали командуващият генерал Салан, Делбек и други военни.

Започнали шумни, несвързани преговори по повод на „Комитета за обществено спасение". Узурпирането на името, осве-

тено от историята на Великата френска революция, в полза на ултраколонизаторите изглеждало като нелеп фарс.

Обаче споровете на бунтовниците имали съвсем сериозен характер. Юначагите на Лагаяр, които били завзели зданието — фашисти, пужадисти, монархисти, вишисти и други „ултра", не симпатизирали твърде на Дьо Гол. Военните се колебаели, като например Салан. А надеждните голисти, които възглавявал Делбек, били малко. В края на краищата кой ще надделее? Засега съставили „комитет" от представители на всички течения. Председател станал генерал Масю. Тогава още малцина знаели, че този любимец на алжирските „ултра" в душата си клони към голистите. Във всеки случай първата телеграма, изпратена от Масю в Париж, съдържала само искане да се създаде правителство на „общественото спасение". За Дьо Гол нито дума! Но ето, дошъл момент и алжирските бунтовници на свой ред да изпитат нервен шок. В 3 часа през нощта те научили, че Пфлимлен е получил вот на доверие! Излиза, че целият план се е провалил? Та нали бунтовниците се стремели именно към това — да му преградят пътя към властта и да открият път на представителите на „ултра"-та. Паника обхванала заговорниците, чували се възгласи: „Ние сме изгубени! До един ще ни разстрелят!"

Тогава именно на голистите се представил подходящ случай да напомнят на бунтовниците, че има прекрасен изход от положението: да прибягнат до високия авторитет на генерал Дьо Гол. Той ще спаси бунтовниците! Веднага се хванали за тази идея и в 5 часа сутринта за Париж полетяла нова телеграма с подписа на Масю, одобрена от всички членове на „Комитета за обществено спасение": „Комитетът настойчиво моли генерал дьо Гол да наруши мълчанието си и да се обърне към страната, за да се създаде правителство на „общественото спасение", защото то единствено е в състояние да спаси Алжир от опасността да бъде изоставен от Франция."

Но какви ще бъдат резултатите от тази постъпка и кога ще станат известни? Генерал дьо Гол мълчал. Съвсем не можело да се разбере поведението на правителството. От една страна, Пфлимлен осъдил в парламента бунтовниците. Само благодарение на това той получил властта. 160 депутати комунисти възнамерявали да гласуват против новия реакционен кабинет, но като узнали за бунта, променили решението си. Политбюро

на ЦК на ФКП така определило своята позиция: „Всички усилия на правителството в защита на Републиката, на нейните институти и свободи могат да разчитат на пълната поддръжка на работническата класа и народните маси."

Но като осъдило бунтовниците, като дало заповед да се прекрати връзката с Алжир и да се арестуват стотици десни екстремисти, правителството на Пфлимлен едновременно потвърдило пълномощията на генерал Салан да управлява Алжир. „За нас главното е — казал Пфлимлен — да не затворим пътя пред генералите за възвръщане към законността."

В действителност най-главното за това правителство се заключавало в друго. То не искало да се опре в борбата с фашизма на работническата класа, на компартията. Най-много се страхувало от сянката на Народния фронт.

А в Алжир целият ден на 14 май минал в голямо смущение. Военните заявили, че те не са бунтовници и могат дори да ликвидират „Комитета за обществено спасение", ако той не се подчинява на военните власти. Възникнал конфликт между военните и гражданските „ултра". Що се отнася до обръщението към генерал Дьо Гол, Салан само в една телеграма до правителството искал „да се призове националният арбитър", но името му не назовал. Нещо повече, уверявал президента Коти в своята лоялност и че той прави всичко, за да установи контрол над бунта. Салан мъчително се колебаел чак до 15 май, когато трябвало да говори пред огромната тълпа, която отново се била събрала на Форума. Произнесъл къса реч, която завършил с лозунга: „Да живее френски Алжир!" и вече бил се отдръпнал от микрофона. Но стоящият зад гърба му Делбек изведнъж решително задържал генерала и високо му пошепнал на ухото: „Викайте: да живее Дьо Гол!" Салан машинално повторил призива, радиото го разнесло, а тълпата отговорила с бурна овация. Бледен, трепереш, генералът слязъл от балкона. Когато се върнал в щаба си, той все още не можел да се успокои. В отговор на недоумението на околните, настроени против Дьо Гол, той промърморил: „Аз не съм викал „Да живее Дьо Гол!"... Как, те твърдят, че съм казал това?... Е, добре! Толкова по-зле! Аз съм съгласен!"

...Както всяка сряда, на 14 май генерал дьо Гол идва от Коломбе в Париж и спира в хотел „Ла Перуз". Наистина някои набелязани за този ден срещи се отменят. Но все пак генералът

приема трима посетители: бившия министър Жорж Боне, своя издател Шарл Оренго, а също съратника си от „Свободна Франция“ Пиер Клостерман. Дьо Гол скептично се изказва относно изгледите за връщане на власт: партиите се обединяват срещу него. Останал сам, генералът потъва в размисли. До каква степен е разклатен режимът? Кога трябва да се появи той? Ако го направи много рано, ще възникне опасност да го отъждествят с бунтовниците. Ако закъснее, правителството и партиите могат да намерят някакъв изход и събитията ще го отминат. Сега генералът най-много се нуждае от информация. Той дори не знае нищо за телеграмата на Масю, с която му предлагат властта. Иска неговите сътрудници Оливие Гишар и Жак Фокар да изяснят преди всичко два въпроса: какво е положението на голистите в Алжир и какво е отношението на генералите към Дьо Гол?

Установява се връзка с представител на Салан в Париж, който обещава да отговори на другия ден. Чрез връзката на Делбек се опитват да изяснят обстановката в Алжир, особено позицията на военните. Сам Делбек още не може да съобщи нищо определено. Той само моли Дьо Гол да започне да действува колкото може по-скоро, защото има опасност Салан да се разбере с правителството. Дьо Гол дълго седи сам и старателно работи над някакъв документ. След това го предава на своите секретари. Вечерта на 14 май генералът се връща в Коломбе. На другия ден, 15 май, той получава по телефона нови сведения: изяснява се ролята на Салан, който току-що е говорил на митинг, все по-очевидна е пълната безпомощност и нерешителност на правителството. Положението изглежда по-благоприятно, отколкото в навечерието. Генералът взема решение. През втората половина на деня телефонира в Париж на ул. „Солферино“ и заповядва да предадат написания от него вчера документ на главата на правителството и на представителите на печата. Около 6 часа вечерта на 15 май 1958 г. информационните агенции и радиото предават изявлението на Дьо Гол със следния текст:

„Деградацията на държавата неизбежно влече след себе си отчуждаване на съюзните народи, вълнения в действуващата армия, разкол вътре в нацията, загубване на независимостта. Ето вече 12 години, откак Франция се мъчи да разреши проблеми, които не са по силите на партийния режим, и върви

към катастрофа. Някога в тежък за нея час страната ми се довери, за да я спася. Сега, когато на страната предстоят нови изпитания, нека тя знае, че аз съм готов да поема върху себе си пълномощията на републиката."

Генерал дьо Гол оставил в наследство на историците неизброимо количество различни изявления и призиви. Но този текст има особено значение. Преди всичко за това, че той е „най-голистки". В него изключително ярко са се проявили стилът и методите на генерала: краткост и тайнственост. Генералът смятал, че без тайнственост няма престиж, и на 15 май той нищо не казал за най-главното — за Алжир, дори не споменал тази дума. Не осъдил бунта, но и не се присъединил към него. Наистина с изявлението си той го спасил от провал, като му дал реална политическа перспектива. Всъщност бунтът му бил още нужен, за да държи правителството в страх.

Ясно било едно: Дьо Гол имал намерение да вземе властта. Не предложил никаква конкретна програма, заменил я с възвишената абстракция „спасението на страната". Той никому нищо не обещавал конкретно и в същото време обещавал всичко и на всички. Не свързвал предварително ръцете си с какъвто и да било план. Бил уверен в себе си и с най-тайнствения тон на тази увереност внушавал вяра в генерал Дьо Гол. Биел не на разум, на чувства, опирал се не на политическите наклонности, а на психологическото подчинение на тълпата на тайнственото обаяние на вожда. Той се появявал като самата съдба, като провидение, защото именно Дьо Гол, както той напомнял за това, веднъж вече е извършил „чудо" за националното спасение.

Генерал Дьо Гол не искал да се яви в ролята на водач на бунтовниците, а предпочитал законния път към властта. Но на политиците, на партиите, на парламента, от който всичко зависи, не обещавал нищо. Напротив, той отново безусловно осъждал тяхната „система". Какво е това? Липса на елементарен тактически усет? Или случайност? Не, генералът никога и нищо не вършел случайно. Засега на него му трябвало само да завърже диалог. Знаел, че хората от „Отел Матиньон" и Бурбонския дворец, които сега се мятали да търсят изход, винаги предпочитали бягството от отговорност и им дал възможност със страхливо облекчение да се измъкнат от положението. Взел всичко единствено върху себе си...

Нека печатът разочаровано да пише, че той няма конкретни

планове, нека го обвиняват в диктаторски стремежи, нека алжирските „ултра“ да са недоволни от неговото мълчание за Алжир! Все едно — те нямат какво да му противопоставят, на него, на Дьо Гол. А иначе, както той е казал — катастрофа! И нека поработи изплашеното въображение.

При това великолепно съобразявал, че има една-единствена реална алтернатива — обединението на всички леви сили с комунистите. Но той безпогрешно чувствувал паническия страх на цялата буржоазия, на всички партии и дори на социалистите пред този изход. Нали не случайно към него се бил обръщал вече президентът Коти, не случайно през последните дни Ги Моле тайно се срещал с неговия верен Гишар в малкия хотел срещу „Матиньон“, от другата страна на ул. „Варен“, в дъното на двора, и разпитвал за намерението на генерала.

И сметката се оказала вярна. Рибата клъвнала стръвта. Още на другия ден поплавъкът потънал във водата, защото не някой друг, а Ги Моле, който заемал сега поста заместник министър-председател, взел думата в Националното събрание и като подчертал „голямото си уважение и възхищение“ от генерала, го помолил да отговори на три въпроса: признава ли правителството на Пфлимлен като единствено законно, осъжда ли бунтовните „комитети на общественото спасение“ и ще спазва ли конституционната процедура, в случай че му възложат да състави правителство?

Генерал дьо Гол не отговорил на конкретните въпроси на Ги Моле, защото имал намерение да говори с цялата страна, и то за това, което сам намирал, че е необходимо да каже. Когато назначил пресконференцията на 19 май, той не се съмнявал, че в близките дни правителството още по-нагледно ще разкрие своята безпомощност и нерешителност, а бунтовниците ще засилят натиска си над Париж. Така и станало, когато на 19 май следобед в Пале д'Орсе, заобиколен от пет хиляди полицаи, той за пръв път от юли 1955 г. застанал пред погледите на осемстотин журналисти. В думите му имало увереност, доброжелателство, дори любезност. И изобщо бил във великолепна форма, при това не във военна. Генералът бил облечен в цивилен костюм.

„Аз съм самотен човек — казал Дьо Гол, — който не влиза в нито една партия, в нито една организация... Аз съм човекът, който не принадлежи никому и принадлежи на всички.“

В тези думи е самата същност на тактиката на генерала. В съзвучие с неизменната си линия той като че иска да обединява нацията, а не да я разединява. В действителност, както винаги, има опора сред най-разнородни сили. Що се отнася до липсата на „връзки", как да се разбират неговите дългогодишни отношения с голисти като Делбек или Сустел? При това отново отказва да осъди бунтовниците, позовавайки се на примера на правителството, което дори дало на Салан официални пълномощия. „Правителството — казва Дьо Гол — не ги осъди. Защо пък аз, който не съм правителство, трябва да направя това?" Наистина как може да ги осъжда, когато бунтът за него е най-важното оръжие, което може да му послужи? В момента на пресконференцията той вече знаел, че няколко офицери парашутисти са пристигнали от Алжир, за да подготвят пренасянето на операцията в метрополията...

В отговор на опасенията относно диктаторските му намерения генералът с негодувание възклицава:

„Нима мислите, че на 67 години аз искам да започна... кариера на диктатор?" Аргументът е ефектен, но не много убедителен — историята свидетелствува, че с възрастта властолюбието често се увеличава.

Той напомня, че след войната е възстановил републиката, въпреки че е можел да наложи своята власт. Грижливо изброява прогресивните реформи, които е провел по това време. Разбира се, не споменава, че при онези условия просто не е имал друг изход.

Но може би най-любопитният момент на пресконференцията настъпил, когато смаяните журналисти видели внезапното превръщане на суровия „Конетабъл" в типичен парламентарен деец, обработващ депутатите с обикновената хитрост и ласкателство пред важното гласуване. Това станало, когато започнал да прави комплименти по адрес на социалистите. Всички знаели как ги презирал, но сега в техните ръце се намирал ключът към парламента.

Той нарекъл социалиста Робер Лакост, бивш губернатор на Алжир, „свой приятел". Но връх на любезност Дьо Гол проявил към Ги Моле: „Аз дълбоко уважавам Ги Моле. През войната той се бореше, рискувайки всичко, за Франция и за свободата. Той беше мой съратник..." Припомняйки първото си посещение в Арас, където Ги Моле бил кмет, генералът

споменал, че той бил до него на балкона на кметството, когато се обърнал с реч към населението. Винаги отличната памет на генерала този път го подвела. Ги Моле не бил на балкона. Впрочем, в такъв театрален контекст, където всичко било премислено, тази забавна грешка изглеждала нещо напълно логично.

Като завършил пресконференцията, която продължила почти един час, Дьо Гол пак не се изказал по най-важния, алжирския въпрос. В заключение заявил: „Аз казах всичко, което имах намерение да кажа. Сега се връщам в моето село и ще стоя там на разположение на страната."

Изказването на 19 май сериозно се отличавало от краткото сурово изявление на 15 май. Тогава той нанесъл жесток удар с камшик на политическата кранта на Четвъртата република, а сега се опитвал да успокои препъващото се, обезсилено животно с ласкави думи. Генералът искал да омекоти, да спечели опозицията отляво — социалистите. Засега не успял. Ги Моле все още не можел да уговори своята партия, която съвсем не била разположена да се даде властта на Дьо Гол. Но затова пък другият, десният фланг на противника бързо преминавал на страната на Дьо Гол. Антоан Пине, водач на дясната партия на „независимите", решил открито да поддържа Дьо Гол. Когато Ги Моле го молел да влезе в правителството, за да създадат „национален съюз" против бунтовниците и против Дьо Гол, но преди всичко против комунистите, Пине отговорил: „Не, господин Ги Моле... От Париж до Алжир съществува един общ знаменател: Дьо Гол. Трябва да се обърнем към генерала... Или той ще остане историческа личност, или отново ще влезе в съвременността, за да впише в историята нови страници."

На 22 май Антоан Пине отишъл в Коломбе, след като предварително се срещнал с президента Коти и министър-председателя Пфлимлен: „Аз ще кажа на генерала всичко, което ми е на душата, дори и да ме изгони." Но Дьо Гол посрещнал госта много любезно и беседвал с него почти два часа. Обсъждал се отново въпросът под каква форма ще се предаде властта на Дьо Гол. Той, както и по-рано, отказвал да изпълнява парламентарните „обреди". Пине си изяснил възгледите на генерала по най-важните въпроси на вътрешната и външната политика. Особено го вълнувал Атлантическият съюз. Дьо Гол не бил против него, но не скривал желанието си да „сложи ред

в него". По всички въпроси генералът се стремял да разсее опасенията на Пине, без да се отказва при това от намеренията си. Лидерът на десните („най-тъпите в света", както се изразявал Ги Моле) бил напълно удовлетворен.

Той така предал своите впечатления: „Аз намерих не Луи XIV, а един много приветлив, много човечен човек, който се грижи за интересите на нацията. Той е велик човек, велик французин." Като се върнал в столицата, веднага отишъл в „Отел Матиньон" и разказал на Пфлимлен за своята беседа: според него Дьо Гол трябвало да бъде „въведен".

А генералът продължава преговорите, уговарянията, уверенията, усмивките и щедро прави комплименти. Същия ден, 22 май, той установява връзка с групата радикали на Мендес-Франс, които повече от социалистите се страхували от Дьо Гол.

Но не е ли време да се ускорят събитията? И Дьо Гол прибягва до главните резерви — разбунтувалите се алжирски генерали. На 23 май изпраща, сега вече открито, почти официално послание на Салан, с което иска от него отчет за събитията. Посланието се предава чрез началник-щаба на армията генерал Лорийо. Следователно всичко ще стане известно на правителството. Но точно и това се иска, за да се склони Париж по-бързо да капитулира пред Коломбе.

На 24 май смущението, което цари в правителствените кръгове, се превръща в паника. Алжирските бунтовници по почин на Сустел завземат остров Корсика. Операцията се ръководи от известни голисти. Между тях е и роднината на Дьо Гол по женска линия Анри Мейо. Сега слуховете за възможен десант в Париж на парашутистите на генерал Масю получават твърда почва. Но едновременно се засилват антиголистките настроения в парламента, особено сред социалистите. На 25 май Ги Моле праща писмо на Дьо Гол, в което се казва, че след събитията на Корсика неговото връщане на власт без осъждане на бунтовниците ще доведе дотам, че „комунистите ще се окажат единствените защитници на републиката и свободата". А това предизвиква у него ужас. По-късно и другият лидер на социалистите — Венсан Ориол, също пише, че неговата партия може да подкрепи генерала само ако осъди бунтовниците. Дьо Гол отговаря уклончиво, като потвърждава, че ще действува законно, а в алжирския бунт той „никак не бил замесен". А

Пфлимлен все още се отказва да отиде на поклонение в Коломбе, за да предложи властта на Дьо Гол, въпреки че по същество вече е съгласен с това и го тревожи само формата, под която ще предаде пълномощията си. Но може би пък генералът ще му помогне да излезе от затрудненото положение.

На 26 май на Пфлимлен предават писмо от Дьо Гол, в което се казва, че е необходима среща между тях, че тя трябва де бъде тайна и да стане тази вечер. Ако главата на правителството се откаже от нея, генерал Дьо Гол си запазва правото да осведоми за това страната. След няколко часа от „Отел Матиньон", придружен от мотоциклетисти, излиза автомобилът на главата на правителството, чиято роля изпълнява един от сътрудниците на министър-председателя. Едновременно от гарата излиза друга, съвсем обикновена кола и се отправя за Сен Клу. По някаква странна фантазия или случайност срещата се състояла в едно от зданията на Сен Клу, където някога са ставали най-драматичните сцени на Наполеоновия преврат от 18 брюмер. Наистина Бонапарт тук имал 10000 войници, с които си послужил, след като бил позорно изгонен от Съвета на петстотинте, където не пожелали да слушат неговата несвързана реч. Бонапарт разгонил депутатите с помощта на щикове. Дьо Гол не разполага с войници, ако не се смятат далечните алжирски парашутисти. А най-важното — времената сега са други. Затова той трябва да води много по-тънка игра, да действува с думи, уговаряния, двусмислени недомлъвки... Пфлимлен моли генерала да осъди алжирския бунт и завземането на Корсика, преди да започнат преговорите за властта. Дьо Гол отказва. Преговорите завършват, без да се постигне съгласие. В 5 часа сутринта на 27 май Дьо Гол се връща в Коломбе. Изминават 6 часа и той започва да диктува по телефона в Париж на секретарите си текста на новото изявление за печата: „Вчера аз започнах обикновения процес, необходим за съставяне на републиканско правителство, способно да осигури единството и независимостта на страната."

Можем да си представим смайването на Пфлимлен, когато е чел тези думи! Тайната среща съвсем не приличала на „обикновени консултации". При това тя завършила безрезултатно. Еманюел д'Астие писал по този повод: „На г. Пфлимлен не достигна нахалство да нарече лъжец Великия прорицател." Още повече че именно на 27 май правителството научило по

тайни пътища, че в този ден предстои десант на алжирските парашутисти в столицата. Някои министри смятали, че новото изказване на Дьо Гол е предотвратило тази опасност. Нали в своето изявление предупреждавал, че всяко нарушение на обществения ред, откъдето и да идвало, би могло да има тежки последици и че той не би го одобрил. Дьо Гол призовал също тъй въоръжените сили на Алжир да се подчиняват на своето командуване, на което засвидетелствувал доверие и обещал да поддържа с него връзка.

Целият старателно обмислен документ създавал впечатление, че Дьо Гол предотвратява гражданска война, че освен него никой друг не може да спаси Франция от това бедствие. От друга страна, той като че ли осъждал косвено бунта, изпълнявайки по този начин условието, което поставяха лидерите на няколко политически партии. Сега правителството на Пфлимлен търсело само повод за оставка. За тази цел на 27 май то внесло за разглеждане от Националното събрание проект за реформа на конституцията, който предвиждал рязко засилване на изпълнителната власт и ограничаване правата на парламента. Правителството разчитало, че тъй като комунистите осъдили реформата, те ще гласуват против, кабинетът ще подаде оставка и това ще разчисти мястото за Дьо Гол. Но като отгатнали смисъла на цялата игра, комунистите решили да гласуват за проекта.

„Ние няма да ви дадем алиби! — заявил от трибуната представителят на компартията Жак Дюкло. — Франция ще знае, че вашият текст е приет, а вие избягахте, за да отстъпите място на узурпатора!“

Но правителството решило, че сега не му е до престиж, и мечтаело само да се отърве от отговорност. Получило необичайно мнозинство, то все пак решило незабавно да си отиде. На последното заседание на кабинета Пфлимлен обяснил това така: „Да погледнем право в лицето фактите: ние сме едно призрачно правителство... Да не губим време в празни думи. Ние нямаме власт.“

Изглеждало, че работата отива към развръзка, но същия ден отново всичко се усложнило. На заседанието на парламентарната група и на ръководството на социалистическата партия се приела такава резолюция: „Повиканият от бунтовниците в Алжир и Корсика генерал Дьо Гол съобщи неотдавна,

че е пристъпил към това, което той нарича „обикновен процес" за образуване на правителство. Депутатите социалисти заявяват, че... те в никакъв случай няма да поддържат кандидатурата на генерал Дьо Гол, която по своята форма и условията на нейното издигане е предизвикателство спрямо републиканската законност."

Изказвайки се против предаването на властта на Дьо Гол, социалистите заели позиция, подобна на линията на комунистите, които отдавна вече предлагали съвместни действия в защита на демокрацията. Тези две партии заедно с радикалите и другите левобуржоазни групировки били в състояние да съставят реално мнозинство в Националното събрание. Това би било фактическа основа за възраждането на Народния фронт. Реалността на неговата поява се потвърдила на следния ден, 28 май, когато по призива на левите партии в Париж се състояла огромна демонстрация против фашисткия бунт. Стотици хиляди хора преминали по улиците на града и издигали демократични лозунги. Особено често звучал лозунгът: „Дьо Гол — в музея, парашутистите — в заводите!" И други факти говорели за способността на демократичните сили да се противопоставят на заговорниците. Само отчаяните машинации на Ги Моле и други като него провалили общата стачка. Трудещите се можели напълно да преградят пътя на бунтовниците, дори ако парашутистите действително биха долетели от Алжир. Реалната сила на заговорниците в метрополията не отговаряла на шума, който те вдигали.

На 28 май сутринта в Коломбе пристигнал заместникът на Салан генерал Дюлак с няколко офицери, преоблечени цивилно. Дюлак съобщил на Дьо Гол, че в Алжир на всички са дотегнали извъртанията на Националното събрание и там не искат повече да отлагат десанта на парашутистите. Дьо Гол проявил интерес към числения състав на войските, готови за преврат в Париж. Дюлак отговорил, че от Алжир ще пристигнат два полка парашутисти и ще получат подкрепа от няколко поделения, разположени около столицата. Дьо Гол забелязал, че това е недостатъчно. В отговор на съобщението на Дюлак, че в случай на десант за Дьо Гол ще бъде пратен специален вертолет в Коломбе, той казал: „Аз не мога да се върна в Париж на бунтовнически вертолет. Моето желание е

да ми се даде възможност спокойно да завърша моята инвеститура. Довиждане, господин генерал!"

Веднага след заминаването на разочарования и недоумяващ алжирски пратеник в Коломбе пристигнал друг гост, за да получи първото назначение на висок пост в още несъществуващото правителство на Дьо Гол. Това бил Жорж Помпиду, по образование специалист филолог, който от 1944 г. работел в кабинета на Дьо Гол. След оставката на генерала той станал негов близък неофициален сътрудник в РПФ. В последните години бил генерален директор на банката на Ротшилд. Дьо Гол му предложил да премине от тази служба на длъжността началник на неговия бъдещ кабинет. Помпиду бил отлично осведомен за хода на работите в политическите върхове на Четвъртата република. Заедно с генерала определил състава на бъдещото правителство, като че ли въпросът за неговото съставяне бил решен. А той всъщност бил решен, защото Дьо Гол безпогрешно чувствувал, че политическите лидери, които още стояли формално на власт, ще направят всичко, за да спасят главното — неприкосновеността на социалния строй. И всеки намек, че е възможно обединяване на левите сили, можел само да засили нетърпението им да предадат властта на Дьо Гол.

Събитията се развивали именно по този начин. Едва бил си отишъл Помпиду и от Париж се обадил Оливие Гишар и съобщил, че президентът Рьоне Коти е приел рано сутринта оставката на Пфлимлен и че той се е разбрал с председателите на двете камари на парламента за тайна среща с Дьо Гол, на която да се обсъдят условията, при които да му бъде предадена властта. Молели генерала да бъде към десет часа вечерта пак там, където през нощта се бил срещал със сега вече бившия глава на правителството.

Втори път генералът се отправил за Сен Клу. Но там той трябвало да чака повече от час. Председателят на сената Гастон Монервил веднага се съгласил да тръгне, но председателя на Националното събрание Льо Трокер трябвало дълго да убеждават. И при срещата с Дьо Гол този социалист се оказал крайно несговорчив — решително възразявал например против искането на генерала да му бъдат дадени извънредни пълномощия за две години. Генералът не искал да отстъпи, не успели да се споразумеят и в 3 часа през нощта той се върнал в Коломбе.

На сутринта в осем и половина президентът Коти извикал на телефона адютанта на Дьо Гол полковник Боневал (генералът още спял) и му съобщил, че е решил да отправи послание до Националното събрание, с което ще иска инвеститура, т. е. съгласие за образуване на правителство на Дьо Гол. Той също така молел генерала да дойде в Елисейския дворец за лична среща.

В Париж по това време Ги Моле и другите десни лидери на социалистите се стараели да накарат своите депутати да се откажат от приетото на 27 май решение да гласуват против Дьо Гол. В края на краищата това решение било отменено със 77 гласа срещу 74. Характерно е, че за отменената резолюция по-рано гласували 117 срещу 3.

А Дьо Гол отново е на път. Той заминава за Париж и в седем и половина вечерта влиза в Елисейския дворец през вратичката откъм авеню „Марини". След няколко часа се публикува съобщение, че правителството на Дьо Гол ще получи извънредни пълномощия, ще подготви нова конституция и ще я представи на референдум. Но много въпроси остават още нерешени. Дьо Гол остава в Париж.

На 30 май приема лидерите на социалистите Ги Моле, Ориол, Дейксън. Той отхвърля обвиненията за стремеж към диктатура, обещава да спазва принципа за отговорността на правителството пред парламента и дори лично да излезе с декларация в Националното събрание. Отстъпва само в подробностите, като запазва основните си позиции. Сега вече Дьо Гол е уверен в успеха на своето дело. В този ден Помпиду се настанява в хотел „Ла Перуз" и пристъпва към изпълнение на своите задължения, след като е получил шест месеца отпуск от банката на Ротшилд.

В 3 часа следобед в Бурбонския дворец се открива заседанието на Националното събрание и неговият председател Льо Трокер без всякакъв ентусиазъм прочита посланието на президента: „И тъй ние сме на прага на гражданска война... аз се обърнах към най-бележития французин..." В заключение президентът предупреждавал, че ако събранието гласува против Дьо Гол, той ще подаде оставка.

На 13 май Дьо Гол по съвета на Помпиду приема в хотел „Ла Перуз" 26 депутати — лидери на всички некомунистически групи, за да разсее съмненията им, да преодолее колебанията.

Той е сдържано любезен и удостоява с усмивки. В това време в съседната стая Помпиду съставя списък на членовете на правителството, в което е решено да се включат представители на всички партии, които са обещали гласовете си на Дьо Гол.

В неделя на 1 юни генерал Дьо Гол за пръв път от януари 1946 г. се появява в заседателната зала на Бурбонския дворец, който презрително наричал „театър на сенките". Той сяда на правителственото място,след това прочита съставената в най-обща форма декларация и веднага се оттегля. Въпреки обичая все пак не се съгласява да присъствува на дебатите.

Започва гласуването, чиито резултати са предрешени: 329 — за, 224 — против. Освен комунистите против него гласуват около половината от социалистите и левите радикали начело с Мендес-Франс, когото Дьо Гол смятал за един от най-способните политически дейци. „Каквито и да са моите чувства към генерал Дьо Гол — заявил той, — аз няма да гласувам за неговата инвеститура. Не признавам гласуване под заплахата от въоръжен бунт и военен преврат. Решението, което сега ще се вземе, не е свободно — то е продиктувано."

Генералът великодушно прикрива този очевиден факт със съвършено невероятни в неговите уста любезности към депутатите, когато на 2 юни представя за одобрение закона за извънредните пълномощия на своето правителство: „Ако някои се съмняват, нека да знаят, че е удоволствие и чест за мене да бъда сред вас тази вечер."

А по въпроса за новата конституция той заявява: „В случай че резултатите от гласуването, което вие сега ще извършите, свидетелствуват за вашето съгласие, този, който се обръща към вас, ще се гордее с това цял живот."

„Париж си струва една литургия!" — бил казал Анри IV, а Дьо Гол, връщайки се вечерта в хотела, ще подхвърли: „Аз спечелих партията!"

Но и съзнанието за дългоочакваната победа, която изведнъж му дала небивали възможности за действие, не го избавило от склонността му да придава мрачна, песимистична окраска на всичко. Сега го потискала собствената му старост. „Аз дойдох със закъснение от десет години... Ако бих могъл да разчитам, че пред мен има още десет години..." Да, той неведнъж бил казвал, че човек не трябва да се нагърбва с висша

отговорност над шестдесетгодишна възраст. А сега той бил на 67 години. И толкова поразително било, че именно сега започвала нова бразда в живота на генерала, когато проявявал такава енергия, воля, целенасоченост и страст към действие, че значително по-младите хора около него били изумени. Той като че потвърждавал известната истина, че старостта е илюзия на младостта.